

ONDERZOEKS- EN
ADVIESBUREAU

Gemeente Schijndel Plangebied Schoolstraat/Wijbosscheweg te Wijbosch

Bureauonderzoek en
Inventariserend veldonderzoek (verkennende fase)

BAAC Rapport V-12.0415

februari 2013

Auteur:

mw. E.A.M de
Boer, MSc., MA.

Status:

Definitief v2

Colofon

ISSN:	1873-9350	
Auteur(s):	mw. E.A.M de Boer, MSc., MA.	
Veldmedewerkers:	dhr. W. Bergman	
Cartografie:	mw. E.A.M de Boer, MSc., MA.	
Redactie:	dhr. drs. C. Verbeek	
Copyright:	Built By Brekel te 's-Hertogenbosch / BAAC bv te 's-Hertogenbosch	
Eindcontrole:	dhr. drs. C. Verbeek	 22/11/2012
Autorisatie (senior archeoloog):	dhr. drs. C. Verbeek	 22/11/2012

Niets uit deze uitgave mag worden veeleenvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Built By Brekel en/of BAAC bv.

BAAC bv
Onderzoeks- en adviesbureau voor Bouwhistorie, Archeologie, Architectuur- en
Cultuurhistorie

Graaf van Solmsweg 103
5222 BS 's-Hertogenbosch
Tel.: (073) 61 36 219
Fax: (073) 61 49 877
E-mail: denbosch@baac.nl

Postbus 2015
7420 AA Deventer
Tel.: (0570) 67 00 55
Fax: (0570) 61 84 30
E-mail: deventer@baac.nl

Inhoud

Inhoud	5
Samenvatting	7
1 Inleiding	9
1.1 Onderzoekskader	9
1.2 Ligging van het gebied	10
1.3 Administratieve gegevens	11
2 Bureauonderzoek	13
2.1 Werkwijze	13
2.2 Landschappelijke ontwikkeling	13
2.3 Bewoningsgeschiedenis	18
2.3.1 Inleiding	18
2.3.2 Archeologie	19
2.3.3 Historie	21
2.3.4 Bekende cultuurhistorische waarden	23
2.4 Archeologische verwachting	24
3 Inventariserend veldonderzoek	25
3.1 Werkwijze	25
3.2 Veldwaarnemingen	26
3.3 Verkennend booronderzoek	27
3.3.1 Lithologie en bodemopbouw	27
3.3.2 Archeologische indicatoren	27
3.3.2 Bodemkundige en archeologische interpretatie	28
4 Conclusie en aanbevelingen	29
5 Geraadpleegde bronnen	31
 Bijlage 1	 Overzicht van geologische en archeologische tijdvakken
Bijlage 2	Boorbeschrijvingen

Samenvatting

In opdracht van Built By Brekel heeft het onderzoeks- en adviesbureau BAAC bv een archeologisch bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek met behulp van boringen (verkennde fase) uitgevoerd in het plangebied Schoolstraat/Wijboscheweg te Schijndel.

Uit het bureauonderzoek blijkt dat het plangebied ligt op de overgang van een dekzandrug naar een lager gelegen gebied. Gebieden op landschappelijke gradiënten waren van oudsher aantrekkelijke gebieden voor vestiging. Het plangebied is bovendien lange tijd in gebruik geweest als bouwland. Als gevolg hiervan is het plangebied afgedekt geraakt met een esdek, waardoor eventuele archeologische waarden tegen bodemverstoringen beschermd zijn geraakt. In de omgeving van het plangebied zijn archeologische waarden bekend uit de Romeinse tijd tot en met nieuwe tijd. Ook oudere resten zijn vanwege de aantrekkelijke landschappelijke ligging niet uit te sluiten. Het plangebied maakte in ieder geval vanaf het midden van de achttiende eeuw, maar vermoedelijk veel eerder deel uit van Wijbosch. In de achttiende eeuw was het plangebied onbebouwd. Pas na de Tweede Wereldoorlog is het plangebied bebouwd geraakt met een woonhuis en een bedrijfsloods.

Op basis van deze gegevens is aan het plangebied een lage tot middelhoge verwachting toegekend voor vuursteenvindplaatsen uit de steentijd. Voor archeologische waarden uit het neolithicum tot en met de late middeleeuwen (nederzettingsresten, grafvelden e.d.) geldt een hoge verwachting. Gezien het ontbreken van bewoning in de achttiende en negentiende eeuw geldt voor deze periode een lage verwachting (nederzettingsresten).

Uit het veldonderzoek blijkt dat in het plangebied een 70 tot 100 cm dik esdek aanwezig is met daaronder in het hoogste deel direct de C-horizont en op de flanken een veldpodzolprofiel. Het zuidelijke deel bevindt zich in een depressie waar lange tijd een waterloop door heen heeft gestroomd, die in de negentiende eeuw is gedempt. De humeuze bovengrond is hier derhalve dikker (tot 130 cm). Er werden geen archeologische resten aangetroffen. Dit werd gezien de gebruikte veldmethode (verkennd booronderzoek) ook niet verwacht.

Het veldonderzoek heeft de archeologische verwachting uit het bureauonderzoek bevestigd. Om deze verwachting te toetsen en nader aan te vullen wordt geadviseerd om in het plangebied bij verstoringen dieper dan 40 cm -mv een vervolgonderzoek in de vorm van proefsleuven uit te voeren.

Na overleg met de bevoegde overheid is besloten in het noordelijke deel van het plangebied een maximale ontgravingsdiepte van 60 cm – mv aan te houden. In het zuidelijke deel van het plangebied is geen vervolgonderzoek noodzakelijk.

1 Inleiding

1.1 Onderzoekskader

In opdracht van Built By Brekel heeft het onderzoeks- en adviesbureau BAAC bv een archeologisch bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek met behulp van boringen (verkennende fase) uitgevoerd in het plangebied Schoolstraat/Wijboscheweg te Schijndel. Aanleiding voor het onderzoek is het plan de oude bebouwing te slopen en 15 nieuwe woningen te realiseren (zie figuur 3.1). De nieuwbouw zal gefundeerd worden op circa 140 avegaarpalen met een lengte van 6 à 7 m en een diameter 35 cm, waarbij tevens bouwputten tot 50 à 80 cm –mv zullen worden afgegraven.¹ De minimale bodemverstoring bij de realisatie van de nieuwbouw is derhalve te verwachten tot in de C-horizont van de bodem, waarbij een gerede kans bestaat dat eventueel aanwezige archeologische waarden verstoord of vernietigd worden.

Het doel van een bureauonderzoek is het verwerven van informatie over bekende of verwachte archeologische waarden binnen een omschreven gebied aan de hand van bestaande bronnen. Met behulp van de verworven informatie wordt een specifiek archeologisch verwachtingsmodel opgesteld. Het inventariserend veldonderzoek in de vorm van een verkennend booronderzoek heeft tot doel inzicht te krijgen in de vormeenheden van het landschap, voor zover deze van invloed zijn op de locatiekeuze in het verleden en om de intactheid van het bodemprofiel te bepalen.

Tijdens het onderzoek dienen de volgende onderzoeksvragen uit het Plan van Aanpak² te worden beantwoord:

- Zijn binnen het plangebied bekende archeologische waarden aanwezig? Zo ja, zijn er gegevens bekend over de omvang, ligging, aard en datering hiervan?
- Wat is de verwachte bodemopbouw in het gebied en zijn er gegevens bekend over bodemversturende ingrepen in het verleden binnen het plangebied?
- Wat is de specifieke archeologische verwachting voor het gebied?
- Hoe is de bodemopbouw en is deze nog intact?
- In hoeverre worden archeologische resten bedreigd en is vervolgonderzoek nodig en zo ja, in welke vorm?

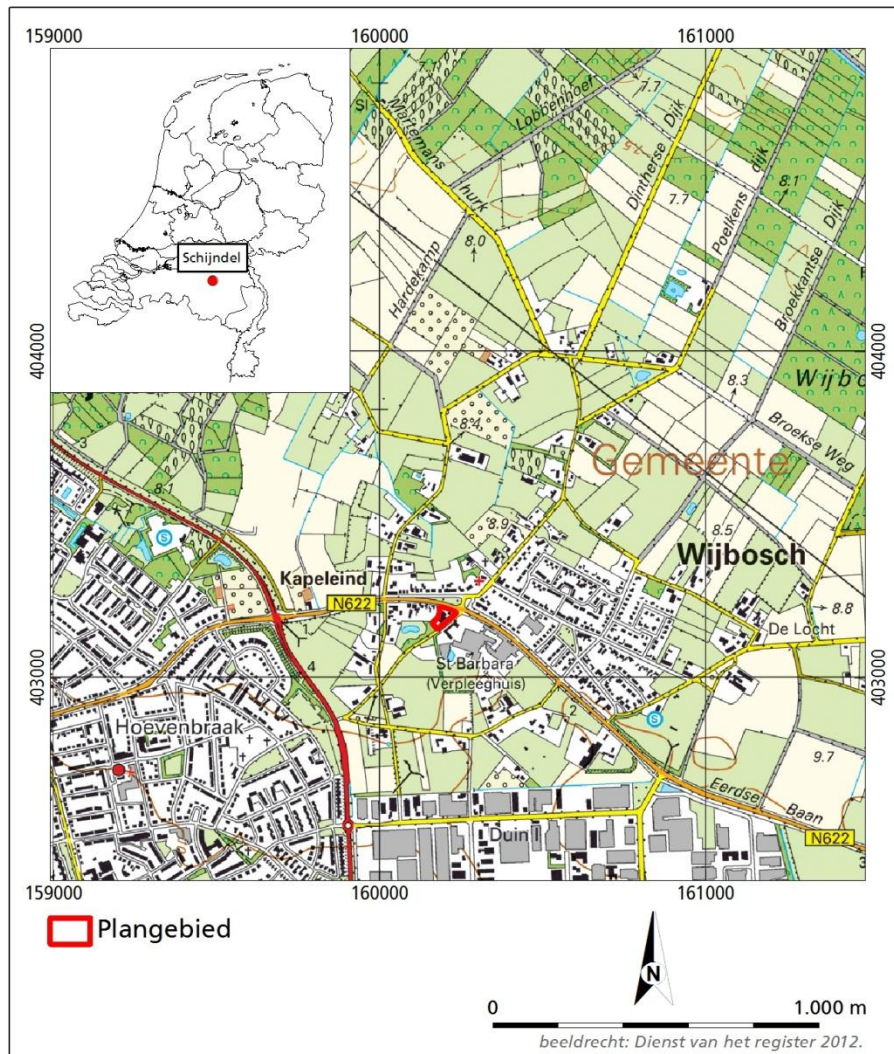
¹ Deux architecten 2012, Mondelinge mededeling dhr. G. van Brekel (Built By Brekel), 14 november 2012. Ten tijde van dit onderzoek was er nog geen palenplan voorhanden.

² Bergman & Merlidis 2012.

Het onderzoek is uitgevoerd Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie versie 3.2³, het vigerende gemeentelijke beleid en het onderzoeksspecifieke Plan van Aanpak.

1.2 Ligging van het gebied

Het plangebied ligt in Wijbosch in de gemeente Schijndel (provincie Noord-Brabant). Het plangebied bestaat uit het perceel aan de Wijbosscheweg 107-109 en wordt in het noorden begrensd door deze weg. De zuidoostelijke begrenzing wordt gevormd door de Schoolstraat. De oppervlakte bedraagt circa 2250 m². In figuur 1.1 is de ligging van het plangebied weergegeven.

Figuur 1.1 Ligging van het plangebied.

³ SIKB 2010.

1.3 Administratieve gegevens

Provincie:	Noord-Brabant
Gemeente:	Schijndel
Plaats:	Schijndel
Toponiem:	Schoolstraat/Wijboscheweg
Kadastrale gegevens:	Gemeente Schijndel, sectie G, perceel 2949, 2950 en 2952
Datum opdracht:	19 november 2012
Datum veldwerk:	21 november 2012
Datum conceptrapportage:	23 november 2012
Datum definitief rapport	29 januari 2013
Datum herzien definitief rapport	6 februari 2013
BAAC-projectnummer:	V-12.0415
Coördinaten:	160.185/ 403.217 160.235/ 403.198 160.175/ 403.149 160.160/ 403.168
Kaartblad:	45G
Oppervlakte:	2250 m ²
Datering:	Neolithicum-middeleeuwen
Onderzoeksmeldingsnummer:	54682
Onderzoeksnummer:	44213
AMK-terrein:	N.v.t.
Waarnemingnummer(s):	N.v.t
Vondstmeldingsnummer(s):	N.v.t
Type onderzoek:	Bureauonderzoek en Inventariserend veldonderzoek (verkennde fase)
Opdrachtgever:	Built By Brekel Contactpersoon: dhr. G.J.G. van den Brekel Postbus 5071 5201 GB 's-Hertogenbosch
Bevoegde overheid:	Gemeente Schijndel Postbus 5 5480 AA Schijndel Tel. 073-5440999
Beheer documentatie:	Bibliotheek Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en archief BAAC bv.
Uitvoerder:	BAAC bv, vestiging 's-Hertogenbosch Graaf van Solmsweg 103 5222 BS 's-Hertogenbosch tel. 073-6136219
Projectleider:	mw. E.A.M. de Boer, MSc, MA

2 Bureauonderzoek

2.1 Werkwijze

Tijdens het bureauonderzoek is aan de hand van bestaande bronnen de historisch-geografische en bouwhistorische waarden in beeld gebracht en een archeologische verwachting voor het plangebied opgesteld. Bij de inventarisatie van de archeologische waarden is gebruik gemaakt van gegevens uit het Centraal Archeologisch Archief (CAA) en het Centraal Monumenten Archief (CMA) van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), evenals de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW). Hierbij is het Archeologisch Informatie Systeem (ARCHIS) gebruikt. De provinciale cultuurhistorische waardenkaart is geraadpleegd, evenals de gemeentelijke archeologische verwachtingskaart. Met name voor de recentere archeologische periodes zijn diverse historische bronnen geraadpleegd. Daarnaast is contact opgenomen met de Heemkundekring Schijndel. Tevens is gebruik gemaakt van het Actueel Hoogtebestand Nederland alsmede oude topografische kaarten. Literatuur over de geologie, geomorfologie en de bodemopbouw van het onderzoeksgebied is eveneens bestudeerd om op basis van locatiekeuze-theorieën een uitspraak te doen over de kans op aanwezigheid van archeologische resten.

In navolgende paragrafen worden de resultaten van het bureauonderzoek beschreven. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een synthese in de vorm van een specifieke archeologische verwachting en een beschrijving van de cultuurhistorische kenmerken van het gebied. Een opsomming van de geraadpleegde literatuur en gebruikte kaarten is terug te vinden in de literatuurlijst. Voor een tabel met een overzicht van geologische en archeologische tijdvakken wordt verwezen naar bijlage 1.

2.2 Landschappelijke ontwikkeling

Het plangebied ligt in het centrale dekzandlandschap in de Roerdalslenk.⁴ De Roerdalslenk, ook wel Centrale Slenk genoemd, is een tektonisch dalingsgebied dat door breuken, de Feldebiss / Breuk van Vessem en de Peelrandbreuk, wordt begrensd. Ten zuidwesten en noordwesten liggen de tektonische opheffingsgebieden (horsten) van respectievelijk het Kempisch Hoog en de Peelhorst.

In het vroegpleistoceen en het begin van het middenpleistoceen raakte de Roerdalslenk gevuld met overwegend grove zanden en grind (Formatie van Sterksel) aangevoerd door de Rijn en Maas. Door de tektonische opheffing en kanteling van de Peelhorst werden de grote rivieren in het Cromerien⁵

⁴ Buitenhuis *et al.* 1991.

⁵ Zie bijlage 1 voor een overzicht van de geologische perioden.

gedwongen hun loop naar het oosten te verplaatsen en kwam een einde aan de fluviatiele sedimentatie in de slenk.

Gedurende de ijstijden (glacialen) van het midden- en laatpleistoceen (Elsterien, Saalien en Weichselien) werd de Roerdalslenk geleidelijk opgevuld met afzettingen van meer lokale oorsprong (Formatie van Boxtel⁶). Deze afzettingen kunnen globaal worden onderverdeeld in Brabants leem, fluvioperiglaciale afzettingen (smeltwaterafzettingen) en eolische afzettingen (löss en dekzand). Al deze afzettingen hebben in de Roerdalslenk een dikte van 15 tot (soms) 45 meter.

Brabants leem (oftwel het Laagpakket van Liempde) is in perioden met permafrost⁷ ontstaan uit door de wind aangevoerd materiaal waaruit door dooiwaterstroompjes de fijne deeltjes werden uitgewassen, die vervolgens werden afgezet in ondiepe vochtige depressies (dooimeren).

Fluvioperiglaciale afzettingen, oftewel verspoelde dekzand- en rivierafzettingen, ontstonden wanneer aan het begin en eind van de glacialen, en dan voornamelijk in de zomermaanden, veel smeltwater vrijkwam. Dit water werd afgevoerd door een systeem van verwilderde geulen en beken, waarbij materiaal van het hogergelegen Kempisch Hoog en Peelhorst naar de lager gelegen Centrale Slenk werd verplaatst. De afzettingen die hierbij tot stand kwamen, bestaan uit min of meer gelaagde zanden, met eventueel leemlagen en/of planten- en houtresten.

Door het ontbreken van vegetatie werd in de droge en zeer koude glacialen door de wind sediment verplaatst en elders weer afgezet. In het Pleniglaciaal (middenweichselien) werd zo het *Oudere dekzand* als een deken over het vrijwel vegetatieloze landschap afgezet. Het *Oudere dekzand* is vaak horizontaal gelaagd met lemige banden. Door de aanwezigheid van een grindrijk niveau, de zogenaamde *Laag van Beuningen*, dat is ontstaan door uitblazing van fijnere delen⁸, kan onderscheid worden gemaakt in het *Ouder dekzand I* en *II*.

In het laatglaciaal (laatweichselien) was de begroeiing weer wat dichter waardoor de verstuiwing een meer lokaal karakter had en het zogenaamde *Jonger dekzand* werd afgezet in de vorm van langgerekte, voornamelijk ZW-NO georiënteerde ruggen. Het Jonger dekzand (oftewel het Laagpakket van Wierden) is meestal niet gelaagd. Gedurende de interstadialen⁹ zijn plaatselijk leemlagen, veenlaagjes of bodems gevormd. Zo vond gedurende het Allerød-interstadiaal op de hogere terreindelen bodemvorming plaats, die nu nog te herkennen is als een grijswitte laag met houtskoolresten. Deze zogenaamde *Laag van Usselo* bevindt zich tussen het *Jonger dekzand I*¹⁰ en het *Jonger dekzand II*¹¹.

Aan het einde van het Weichselien en in het Holocene werd het klimaat een stuk milder. Het systeem van ondiepe, verwilderde geulen en beken veranderde hierdoor in meanderende beken, die zich aanvankelijk in het landschap insneden. In de beekdalen werden zand en klei afgezet en vond lokaal veenvorming plaats (Boxtel Formatie; Singraven Laagpakket¹²). Door de toenemende vegetatie kwam een eind aan de natuurlijke zandverstuiwingen en raakten de dekzandruggen

⁶ Voorheen Formaties van Eindhoven en van Twente.

⁷ Bodem die tot op grote diepte permanent bevroren is.

⁸ Een zogenaamde *desert pavement*.

⁹ Relatief warme periode binnen een glaciaal.

¹⁰ Afgezet in het Oude Dryas-stadiaal.

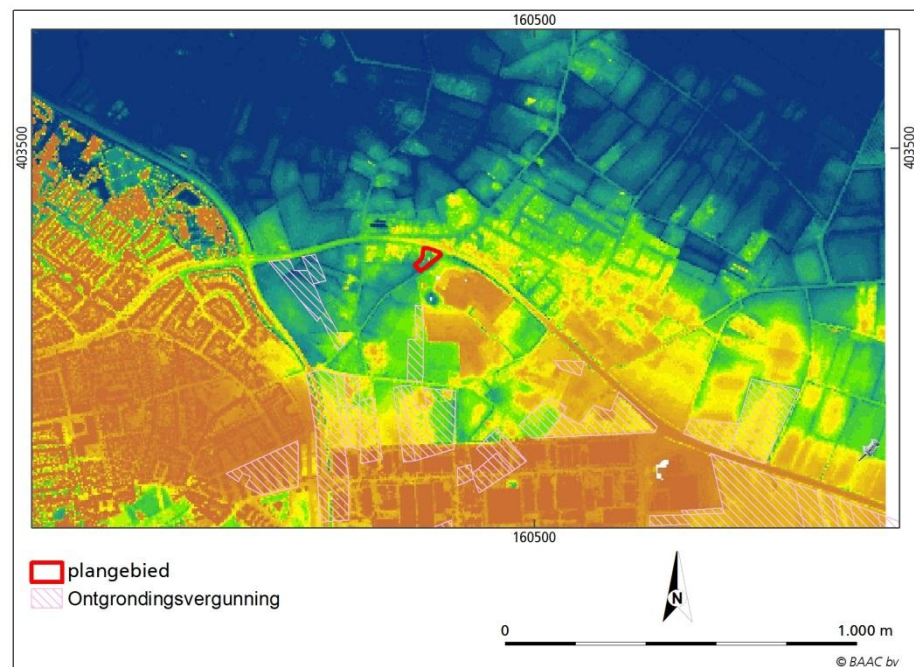
¹¹ Afgezet in het Jonge Dryas-stadiaal.

¹² Voorheen Formatie van Singraven.

gefixeerd. Door het toedoen van de mens, door kappen, branden en ontginnen, konden plaatselijk opnieuw verstuingen optreden (Boxtel Formatie; Kootwijk Laagpakket¹³). Ook de bodemvorming, die door het mildere klimaat op grote schaal plaatsvond, is grotendeels antropogeen beïnvloed.¹⁴

Volgens de geologische overzichtskaart maakt het plangebied deel uit van een groot gebied waar fluvioperiglaciaire afzettingen (leem en zand) voorkomen met een zanddek van het Laagpakket van Wierden (beide Formatie van Boxtel; kaarteenheden Bx6).

Op de geomorfologische kaart van Nederland is het plangebied vanwege de ligging in de bebouwde kom niet gekarteerd. Op basis van extrapolatie van de omringende gebieden blijkt dat het deel uitmaakt van een noordwest-zuidoost georiënteerd gebied met *dekzandruggen al dan niet met oud-bouwlanddek* (kaarteenheden 3L5). De dekzandruggen worden omgeven door lager gelegen gebieden, zoals al dan niet *laaggelegen vlakte van ten dele verspoelde dekzanden of löss* (kaarteenheden 2M10 en 2M9) en *dekzandvlakte* (kaarteenheden 2M13).¹⁵

Figuur 2.1 Ligging van het plangebied op het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN 2012).

Op de kaart van het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) is het hoogteverloop in en rond het plangebied beïnvloed door de aanwezige bebouwing. Desondanks is te zien dat het plangebied op de overgang van een hogere rug naar een lager gelegen gebied ligt (circa 9 m +NAP). Ten zuidwesten van het plangebied lijkt bovendien een locatie depressie aanwezig te zijn. In de omgeving van het plangebied zijn echter ook enkele abrupte hoogteverschillen waar te nemen. Hoewel niet voor al deze gebieden een

¹³ Voorheen Formatie van Kootwijk.

¹⁴ Buitenhuis *et al.* 1991, Teunissen van Manen 1985, Bisschops, Broertjes & Dobma 1985, Berendsen 2004.

¹⁵ Geomorfologische kaart van Nederland 1:50.000 (kaart 45)1983.

ondergrondingsvergunning is afgegeven, lijkt het hier wel om afgraving te gaan. Voor zover bekend heeft er in het plangebied geen ontgronding plaatsgevonden.¹⁶

Op de bodemkaart is te zien dat in en rond het plangebied *hoge zwarte enkeerdgronden* voorkomen, die zijn ontstaan in lemig fijn zand (kaartenheid zEZ23) met grondwatertrap VI.¹⁷

Hoge zwarte enkeerdgronden bevinden zich over het algemeen rondom oude dorpen en worden gekenmerkt door een humeuze bovengrond, het esdek, van 50 cm of dikker. Het esdek is ontstaan door eeuwenlange bemesting met potstalmest (zie figuur 2.2). Door variaties in de aard (soort plaggen, percentage minerale bestanddelen) en de hoeveelheid van de gebruikte mest, de duur van de ophoging en de oorspronkelijke ligging (nat of droog) vertoont het esdek grote verschillen in dikte, kleur, humusgehalte en textuur. Het esdek is vaak opgebouwd uit meerdere lagen. De bouwvoor (Aap-horizont), de recent geploegde laag, is meestal 20 à 30 cm dik en bestaat uit donkergrijsbruin tot zwart matig humeus zand. Daaronder bevindt zich vaak een of meerdere lagen (Aa-horizont), die over het algemeen lichter is en minder organische stof bevat. Op de overgang van het plaggendek naar de onderliggende natuurlijke ondergrond kan een lichtgrijsbruin gekleurde fossiele cultuurlaag (Ab-horizont) voorkomen van voor de introductie van de plaggenbemesting. Deze laag wordt gekenmerkt door een vuilgrijze, onnatuurlijke kleur en de aanwezigheid van scherven en is vaak sterk aangetast door latere grondbewerking of grotendeels opgenomen in het plaggendek.

Vaak is onder het esdek nog een restant van het oorspronkelijke bodemprofiel aanwezig. Indien sprake is geweest van een snelle ophoging, bijvoorbeeld als gevolg van egalisatiewerkzaamheden ten tijde van de ontginning, dan zal onder het esdek nog een intacte A-horizont aanwezig zijn van het oorspronkelijke bodemprofiel (het oude loopvlak). Deze laag onderscheidt zich door een hoger humusgehalte en een wat donkerder kleur. Door verploeging is de oorspronkelijke A-horizont echter meestal opgenomen in het esdek. Indien de oorspronkelijke bodem bestond uit een podzolbodem kunnen dieper nog een onverstoorde B- en/of BC- horizont voorkomen. Op grotere diepte gaat de B- of BC-horizont over in het moedermateriaal (de C-horizont). In en rond oude dorpskernen is het oorspronkelijke bodemprofiel door eeuwenlang intensief gebruik als erf of akker meestal geheel verdwenen en bevindt zich direct onder het esdek de C-horizont.¹⁸

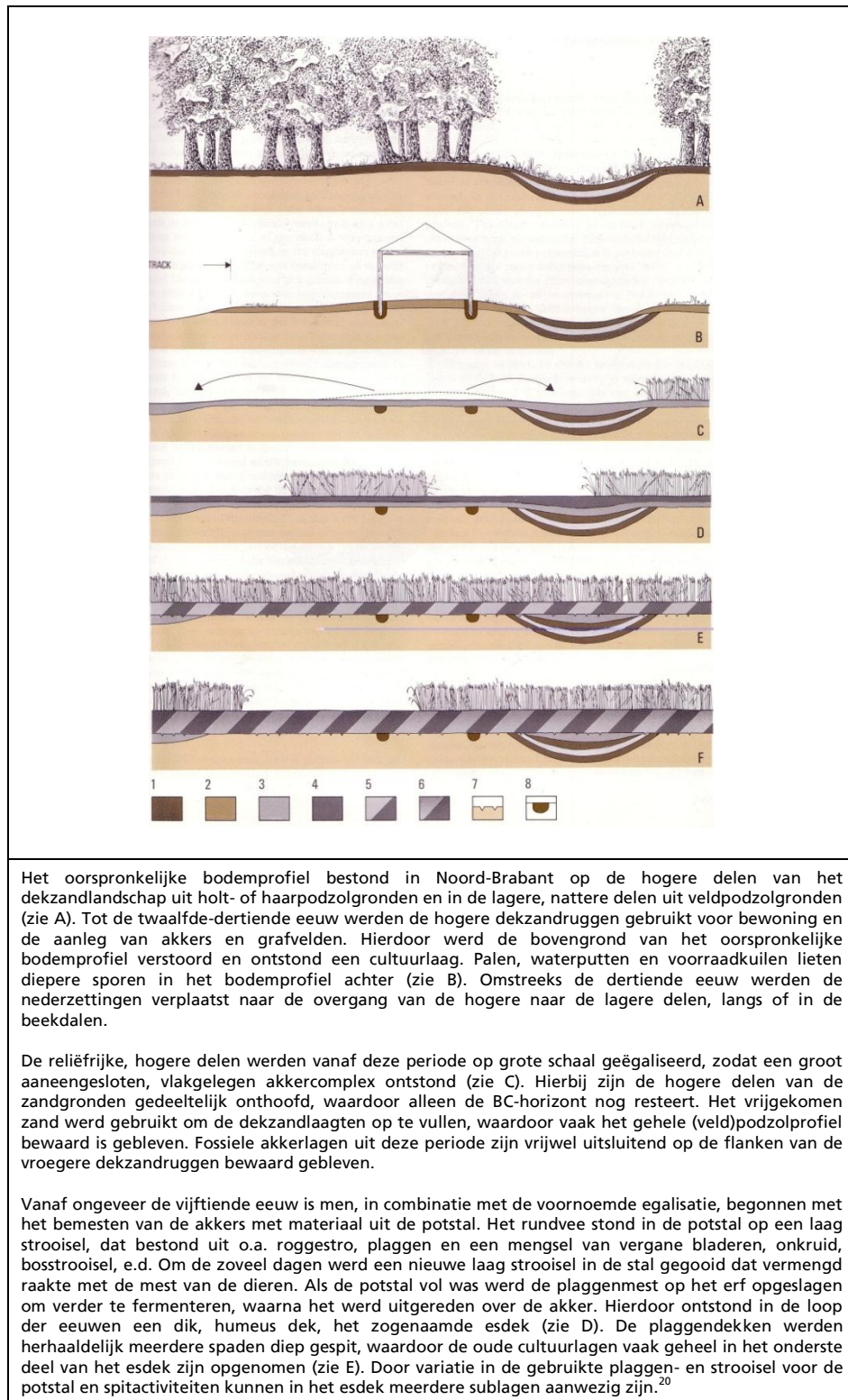
In 2011 is in het noordelijke deel van het plangebied in het kader van een sonderingsonderzoek een boring gezet. Hieruit blijkt dat de bodem inderdaad behoort tot de hoge zwarte enkeerdgronden: er werd een circa 100 cm dikke sterk humeuze, zwarte bovengrond (zwak siltig, matig fijn zand) aangetroffen met daaronder een afwisseling van zwak siltig, zeer fijn zand en zwak tot sterk zandige leem (fluvioperiglaciale afzettingen).¹⁹

¹⁶ AHN 2012, Ontgrondingen 1950-1998 2007.

¹⁷ Bodemkaart van Nederland 1:50.000, geraadpleegd via ARCHIS II.

¹⁸ De Bakker & Schelling 1989, Damoiseaux 1982.

¹⁹ Lankelma 2011.

Figuur 2.2 Vorming van een esdek in archeologisch perspectief.

²⁰ Theuws, Verhoeven & Van Regteren Altena 1988, Spek 2004.

2.3 Bewoningsgeschiedenis

2.3.1 Inleiding

Het plangebied maakt deel uit van het Zuid-Nederlandse dekzandgebied. Dit landschap bestond van nature uit een afwisseling van dekzandruggen, dekzandvlaktes, beekdalen en vennetjes. Het dekzandgebied kent een lange bewoningsgeschiedenis, waarvan de eerste sporen teruggaan tot de laatste ijstijd (laatpaleolithicum B). Het laatpaleolithicum werd evenals het daaropvolgende mesolithicum gekenmerkt door rondtrekkende jagers-verzamelaars, die gebruik maakten van stenen en benen werktuigen. De mensen woonden in tijdelijke kampen, die zich over het algemeen op landschappelijke gradiënten bevonden. Door de bestaansbasis (jagen en verzamelen) en de grote mobiliteit was de invloed van deze mensen op het landschap gering.

Dit veranderde toen men vanaf 4900 v.C. (neolithicum) geleidelijk het jagen en verzamelen verruilde voor een voedselvoorziening gebaseerd op akkerbouw en veeteelt. Door het verbouwen van voedsel werd men gebonden aan een bepaalde plek, werden stevigere onderkomens gebouwd en ging men aardewerk produceren en gebruiken. Zodra de bodem op een bepaalde plek uitgeput was, kapte men een nieuw stukje bos en verplaatste men de akkers en eventueel de boerderij. Als gevolg van de ontbossing ging de natuurlijke vruchtbaarheid van de armere bodems snel achteruit. Het bos regenereerde daardoor plaatselijk vanaf het laatneolithicum na verlating van de akkers niet meer en er ontstonden heidevelden. Plaatselijk konden als gevolg van het kappen en afbranden van het bos zandverstuivingen ontstaan.

Als gevolg van de ontbossing en akkerbouw was vanaf de late ijzertijd de bodemvruchtbaarheid in grote gebieden dermate afgenomen dat deze niet meer als woon- en landbouwgebied werden gebruikt en men zich terugtrok in de gebieden met een van nature hoge bodemvruchtbaarheid. Op de uitgeputte akkers zal na verloop van tijd secundair bos zijn gaan groeien, waarna deze gebieden werden gebruikt voor het verkrijgen van brandhout en dergelijke. De beekdalen waren lange tijd nog dichtbegroeide moerasbossen en speelden geen rol in het landbouwsysteem. Beekdalen en andere moerassige delen van het landschap werden wel gebruikt voor de winning van grondstoffen (zoals hout, leem, veen, e.d.), als dump voor afval, voor rituele deposities, e.d.

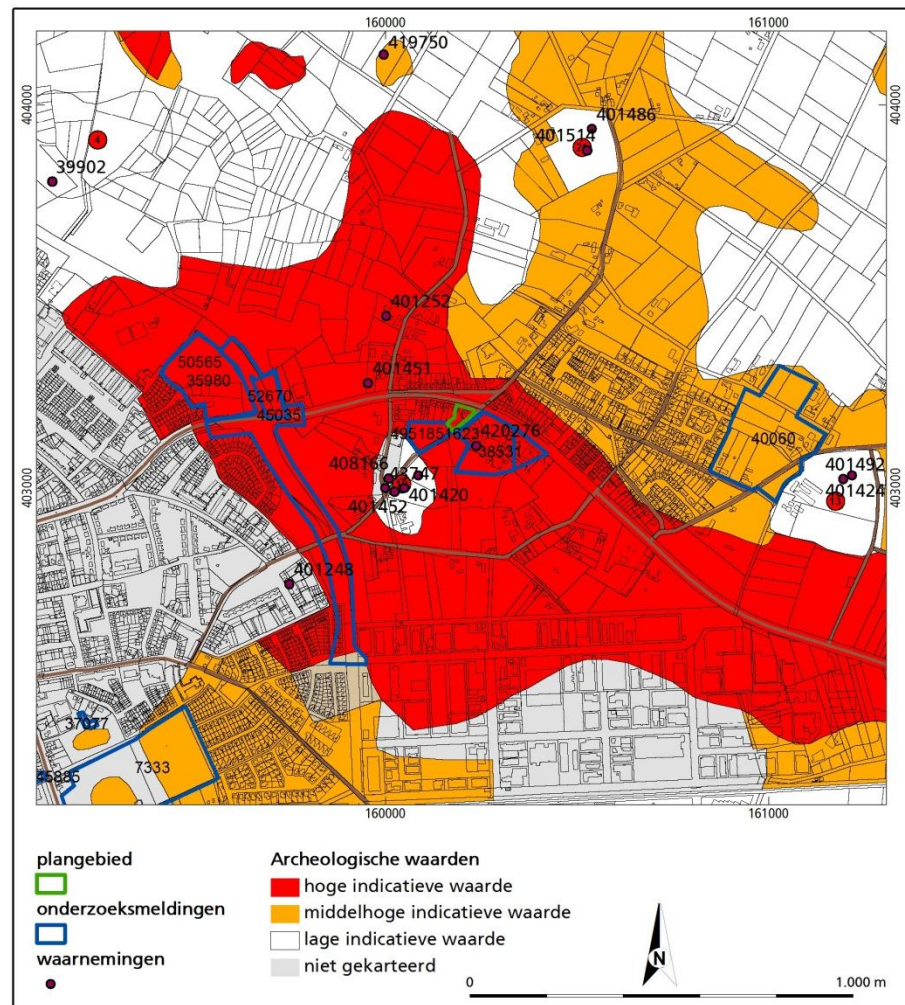
In de loop van de middeleeuwen nam de bevolking sterk toe, waardoor ook de behoefte aan landbouwgrond sterk toe nam en grote aaneengesloten bouwlandcomplexen ontstonden. Om aan de groeiende behoefte aan mest te kunnen voorzien, werden vanaf elfde of twaalfde eeuw ook de beekdalen ontgonnen en omgevormd tot wei- en hooilanden. In de veertiende en vijftiende eeuw werd de ontwatering van de beekdalen vervolgens verbeterd door de gronden te verdelen in smalle kavels die loodrecht op de beek lagen. Bovendien werd grond van de hogere dekzandruggen gebruikt om de randen van de beekdalen op te hogen.

Om de beschikbare mest efficiënter te kunnen gebruiken, werd de mest vanaf de vijftiende eeuw vermengd met bosstrooisel en plaggen. De winning van het bosstrooisel en de plaggen leidde tot een vergaande aftakeling van de bossen, zodat uitgestrekte heidevelden ontstonden. Dit landschap, met een afwisseling van aaneengesloten bouwlandcomplexen, wei- en hooilanden in de beekdalen en grote heidegebieden bleef tot in de negentiende eeuw bestaan. Pas met de uitvinding van de kunstmest in de negentiende eeuw waren de heidevelden niet

meer nodig voor de bemesting van de akkers en konden ze worden ontgonnen voor de landbouw.²¹

2.3.2 Archeologie

Voor veel gebieden in Nederland zijn op verschillende niveaus (landelijk, provinciaal, gemeentelijk en/of regionaal) in het verleden archeologische verwachtingskaarten opgesteld. Ook het plangebied valt binnen de kartering van enkele van deze kaarten. Het huidige beleid, dat van toepassing is op het plangebied, is in de gemeente Schijndel gebaseerd op de gemeentelijke waardenkaart. Op deze kaart is aan het plangebied, vanwege de ligging in een gebied met dekzanden, een hoge archeologische indicatieve waarde toegekend (zie figuur 2.3). De Wijboscheweg langs de noordgrens en de Schoolstraat langs de zuidoostgrens zijn gekarteerd als historisch wegenpatroon.²²

Figuur 2.3 Ligging van het plangebied op de gemeentelijke waardenkaart met onderzoeksmeldingen en ARCHIS-waarnemingen.

²¹ Barends *et al.* 2010; Spek 2004; Gerritsen & Rensink (red.) 2004.

²² Archeologische Waardenkaart Schijndel 2012.

Naast deze verwachte archeologische waarden zijn in en rond het plangebied in het verleden ook daadwerkelijk archeologische waarden aangetroffen. In database van het RCE, ARCHIS II²³, zijn rond het plangebied binnen een straal van 500 meter enkele archeologische vondsten bekend (zie figuur 2.3). Bepaalde gebieden zijn vanwege hun archeologische waarden vermeld op de Archeologische Monumentenkaart. In de omgeving van het plangebied bevinden zich echter geen archeologische monumenten.

Aan de overzijde van de Schoolstraat, direct ten oosten van het plangebied, is in 2009 door SOB Research een archeologisch bureau- en booronderzoek uitgevoerd (onderzoeksmeldingsnr. 38531). Bij dit onderzoek is een esdek direct op dekzandafzettingen aangetroffen, waarbij de top van het dekzand zich op een diepte van 0,4 à 1,3 m –mv bevond. In het esdek werden aardewerkfragmenten uit de vijftiende eeuw en later, huttenleem en houtskoolfragmenten aangetroffen, die vermoedelijk met de bemesting op de akker zijn gebracht (ARCHIS-waarnemingsnr. 420276). Op basis van dit onderzoek is een vervolgonderzoek in de vorm van proefsleuven aanbevolen.²⁴ In 2012 is vervolgens voor hetzelfde perceel een karterend booronderzoek uitgevoerd (onderzoeksmeldingsnr. 51623), aangezien het perceel in de tussenliggende periode deels verstoord zou zijn. Bij het onderzoek is een dekzandrug aangetroffen, die is afgedekt met een plaggendek. Er werd geen intact podzolprofiel aangetroffen, waarbij echter nog wel een (dieper gelegen) archeologisch sporenniveau intact zou kunnen. Gezien lokale diepe verstoring en het ontbreken van archeologische indicatoren is, ondanks de ligging in een oude dorpskern, geconcludeerd dat de kans op de het aantreffen van een intacte archeologische vindplaats klein zou zijn en is geen vervolgonderzoek aanbevolen.

In 2011 is op het perceel ten zuiden van het plangebied door BAAC een archeologisch bureauonderzoek en verkennend booronderzoek uitgevoerd (onderzoeksmeldingsnr. 49518). Uit het onderzoek bleek dat zich in het gebied een 70 à 85 cm dik plaggendek bevond met direct daaronder de C-horizont, die bestond uit slecht gesorteerd, matig siltig, matig grof zand met enkele leemlagen (fluvioperiglaciale afzettingen (Laagpakket van Liempde) van de Formatie van Boxtel). Er werden geen archeologische indicatoren opgeboord. Op basis van deze gegevens is een vervolgonderzoek in de vorm van een proefsleuvenonderzoek aanbevolen.²⁵

Op circa 150 m ten zuidwesten van het plangebied bevindt zich een concentratie waarnemingen. Deze meldingen bevinden zich rond de kapel van Wijbosch, waarvan de oudste vermelding dateert uit 1428. De kapel is in 1860 gesloopt. Bij een veldkartering zijn in het verleden op de locatie fragmenten glas uit de late middeleeuwen, enkele aardewerkfragmenten uit de Romeinse tijd tot en met de middeleeuwen en een loden kruishanger gevonden. Daarnaast was in de akker een lichte verkleuring zichtbaar van 10 bij 15 m met veel baksteen, mortel en leisteen (ARCHIS-waarnemingsnr. 401420). In 2006 heeft groep 8 van een basisschool onder leiding van de lokale heemkundekring het terrein, waar zich veel brokjes kalkmortel, baksteen, daklei en vlakglas bevinden, met prikpennen en een grondboor afgezocht. Hieruit bleek dat de kapel vermoedelijk ruim 7 m lang is geweest (ARCHIS-waarnemingsnr. 408166).

²³ Navraag bij de heemkundekring Schijndel heeft geen aanvullende informatie opgeleverd over de archeologische waarden in en rond het plangebied (schriftelijke mededeling dhr. G. van Kaathoven, Heemkundekring Schijndel, 16 november 2012).

²⁴ Benerik & Uleners 2009.

²⁵ Voeten 2012.

Rond de kapel bevinden zich twee waarnemingen die betrekking hebben tot de vermoedelijke plaats van oude hoeves. De locatie is gebaseerd op de oude tiendkaart uit 1757 (ARCHIS-waarnemingsnr. 401450 en 401452). Daarnaast bevindt zich hier een administratief geplateerde waarneming, die betrekking heeft op de vondst van een ruw bekapt stuk Limburgs vuursteen (paleolithicum-bronstijd; ARCHIS-waarnemingsnr. 43747).

Op 230 m ten noordwesten van het plangebied bevindt zich de vermoedelijke locatie van een hoeve, die is gebaseerd op de tiendkaart uit 1757 (ARCHIS-waarnemingsnr. 401451). Op 300 m ten noordwesten van het plangebied zijn in de jaren zeventig bij niet-archeologische graafwerkzaamheden 41 munten uit het einde van de zeventiende eeuw gevonden. Vermoedelijk zijn de munten begraven toen de Fransen binnenvielen (ARCHIS-waarnemingsnr. 401252).

2.3.3 Historie

Het plangebied maakte in het midden van de achttiende eeuw deel uit van een langgerekt noordwest-zuidoost georiënteerd akkergebied. Het akkergebied werd doorsneden door een netwerk van wegen waarlangs zich de bebouwing van onder andere *Schijndel* en *Wei Bosch* bevond. Het plangebied maakte deel uit van het zuidelijke deel van *Wei Bosch*, dat bekend stond als Kapeleind (zie figuur 2.4), dat bestond uit vrije verspreide boerderijen langs een dicht netwerk van wegen. Op 200 m ten zuiden van het plangebied bevond zich bij een kruising van wegen een kapel gewijd aan de heilige Antonius. De eerste vermelding van deze kapel dateert uit 1428.²⁶ Het plangebied maakte deel uit van een driehoekige, door wegen omgeven stuk land ten noorden van de kapel. In dit gebied bevonden zich, langs een waterloop, twee boerderijen, waarvan er één vrijwel direct ten noorden van het plangebied lag. Het plangebied zelf was echter onbebouwd en in gebruik als akker en weiland. Langs de oostgrens van het plangebied bevond zich een waterloop die in noordelijke richting afwaterde.²⁷

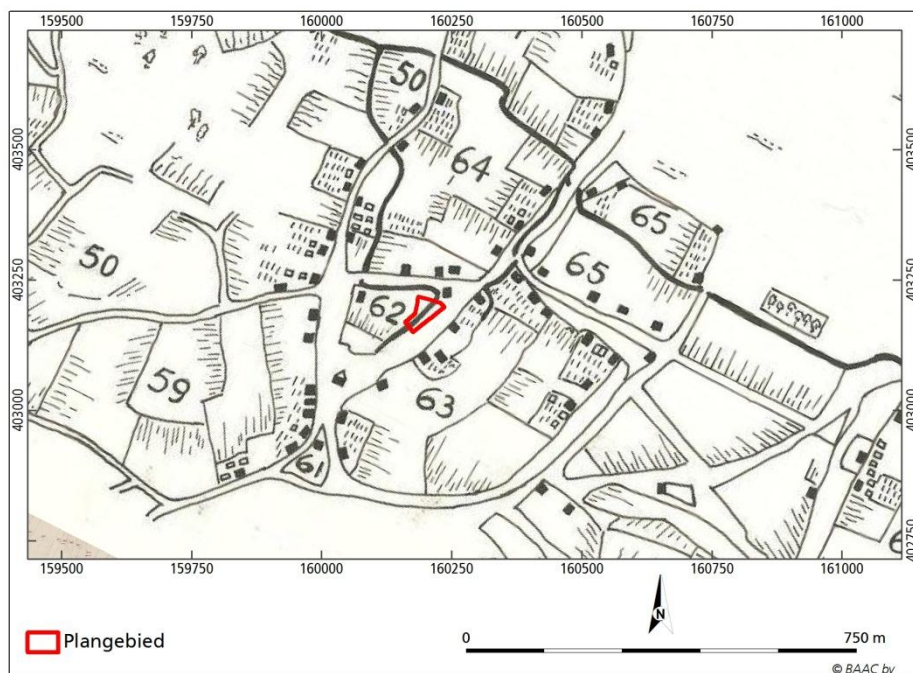
In de loop van de achttiende eeuw is er in de directe omgeving van het plangebied de bebouwing verdicht (zie figuur 2.5). Het plangebied bleef echter onbebouwd. Direct ten oosten van het plangebied bevond zich, langs de huidige Schoolstraat, een strook *opgaand geboomte*, dat in eigendom was van de gemeente van Schijndel.²⁸ In de tweede helft van de negentiende eeuw is de weg ten oosten van het plangebied rechtgetrokken, waardoor deze direct langs de oostgrens van het plangebied kwam te liggen.²⁹

²⁶ Beijers (red.) 2003.

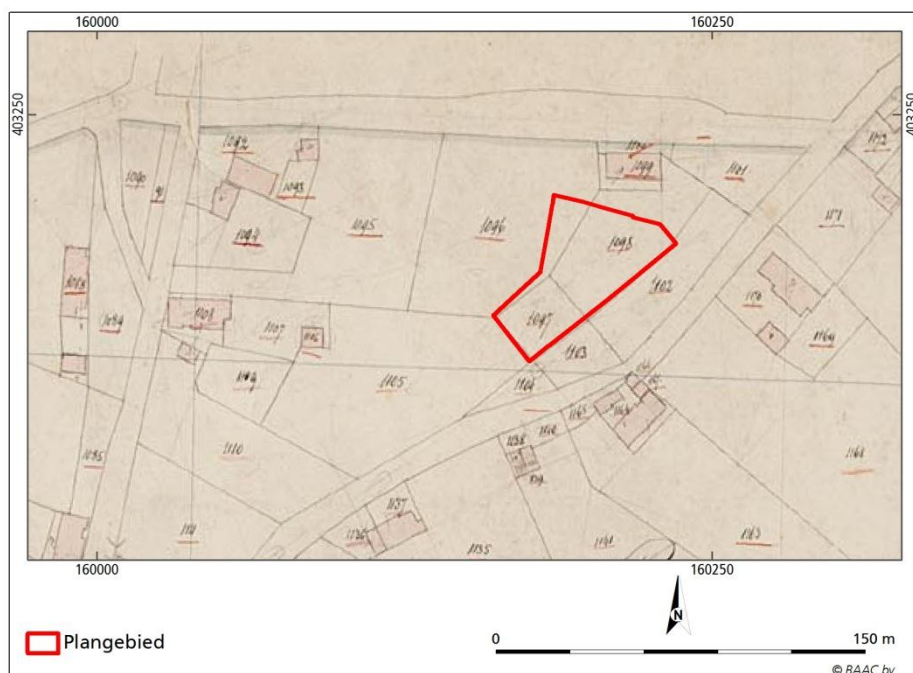
²⁷ Van de Weijer 1756.

²⁸ Kadasterkaart 1811-1832.

²⁹ Caspers & Stam 2008, Bonneblad 1899.

Figuur 2.4 Indicatieve ligging van het plangebied op de Tiendkaart uit 1756 (Van de Weijer 1756).

Figuur 2.5 Ligging van het plangebied op de kadastrale kaart van 1811-1832 (Kadasterkaart 1811-1832).

In de eerste helft van de negentiende eeuw veranderde er niet of nauwelijks iets aan het plangebied en de directe omgeving.³⁰ Na de Tweede Wereldoorlog is langs de noordgrens van het plangebied de huidige Wijboscheweg aangelegd. Hierbij is in het plangebied, zowel in de noordoostelijke hoek als in het zuidelijke

³⁰ Bonneblad 1916 en 1928.

deel, bebouwing verrezen.³¹ In de daarop volgende jaren is de bebouwing in het zuidelijke deel in noordelijke richting uitgebreid, waarna het in de jaren tachtig zijn huidige omvang bereikte.³² Tegenwoordig is een groot deel van het plangebied bedekt met een loods omringd door verharding (zie figuur 2.6). Het noordoostelijke deel van het plangebied wordt gevormd door een tuin met woonhuis. De bedrijfsloods is niet onderkelderd en de vloer is direct op het maaiveld aangelegd. In het woonhuis bevindt zich een kleine kelder (2 m²) van slechts 1 meter diep.³³ De bouw van de bedrijfsloods zal derhalve de bodem niet of nauwelijks zijn verstoord.³⁴ Naar verwachting zal de bodem ter hoogte van het woonhuis tot in de top van de C-horizont zijn verstoord. Voor zover bekend hebben in het plangebied geen saneringen plaatsgevonden.³⁵

Figuur 2.6 Huidige situatie in en rond het plangebied (Bing Maps 2012).

2.3.4 Bekende cultuurhistorische waarden

Evenals voor archeologische waarden zijn ook voor de overige cultuurhistorische waarden die aanwezig zijn in het landschap op verschillende niveaus kenmerken- en waardenkaarten opgesteld. Op landelijk niveau zijn de landschappelijke en bouwhistorische kenmerken inzichtelijk gemaakt via de KennisInfrastructuur CultuurHistorie (KICH). Volgens deze kaart maakt het plangebied deel uit van het zuidelijke zandgebied. Qua ontginningsgeschiedenis is het gebied gekarteerd als *bebouwde kom*.³⁶

Op provinciaal niveau is in 2006 de CultuurHistorische Waardenkaart opgesteld, die in 2010 is herzien. Op deze kaart zijn de erfgoedwaarden van Noord-Brabant

³¹ Topografische karte 1942 en 1951, Topografische kaart 1956.

³² Topografische 1967, 1978 en 1988, ANWB 2004.

³³ Schriftelijke mededeling dhr. G. van den Brekel (Built By Brekel) 22 november 2012.

³⁴ Bij bedrijfsloodsen worden alleen funderingsleuven gegraven en wordt de betonnen vloer direct op het maaiveld gestort.

³⁵ Bodemloket 2012.

³⁶ KICH 2012.

inzichtelijk gemaakt, waarbij het provinciaal cultuurhistorisch belang een belangrijke rol speelt. Met de aanduiding van cultuurhistorische landschappen wordt aangegeven wat de meest waardevolle gebieden van Brabant zijn en welke ontwikkeling de provincie hier voorziet. De meest kenmerkende gebieden van de cultuurhistorische landschappen zijn gekarteerd als de zogenaamde cultuurhistorische vlakken. Deze laatste gebieden zijn opgenomen in de Verordening Ruimte van de provincie. De waarden en kenmerken van de cultuurhistorische vlakken moeten door middel van bestemmingsplannen worden beschermd. Het plangebied behoort niet tot een cultuurhistorisch landschap of vlak. Zowel de Schoolstraat langs de oostgrens als de Wijboschweg langs de noordgrens van het plangebied zijn aangewezen als historische geografische lijn van redelijk hoge waarde.³⁷

Volgens zowel de landelijke als de provinciale cultuurhistorische kaart bevinden zich in en rond het plangebied geen beschermde monumenten of andere waardevolle panden.³⁸

2.4 Archeologische verwachting

Het plangebied ligt op de overgang van een dekzandrug naar een lager gelegen gebied. Gebieden op landschappelijke gradiënten waren van oudsher aantrekkelijke gebieden voor vestiging. Het plangebied is bovendien lange tijd in gebruik geweest als bouwland. Als gevolg hiervan is het plangebied afgedekt geraakt met een esdek, waardoor eventuele archeologische waarden tegen bodemverstoringen beschermd zijn geraakt. In de omgeving van het plangebied zijn archeologische waarden bekend uit de Romeinse tijd tot en met nieuwe tijd. Ook oudere resten zijn vanwege de aantrekkelijke landschappelijke ligging niet uit te sluiten.

Het plangebied maakte in ieder geval vanaf het midden van de achttiende eeuw, maar vermoedelijk veel eerder deel uit van Wijbosch. In de achttiende eeuw was het plangebied onbebouwd. Pas na de Tweede Wereldoorlog is het plangebied bebouwd geraakt met een woonhuis en een bedrijfsloods. Gezien het ontbreken van een kelder en de funderingswijze zal de bodem slechts zeer lokaal verstoord zijn geraakt tot in het archeologisch niveau. Door het intensieve gebruik als akker zal het natuurlijke bodemprofiel naar verwachting grotendeels zijn opgenomen in het esdek. Derhalve wordt aan het plangebied een lage tot middelhoge verwachting toegekend voor vuursteenvindplaatsen uit de steentijd. Voor archeologische waarden uit het neolithicum tot en met de late middeleeuwen (nederzettingsresten, grafvelden e.d.) geldt een hoge verwachting. Gezien het ontbreken van bewoning in de achttiende en negentiende eeuw geldt voor deze periode een lage verwachting (nederzettingsresten). Desalniettemin zouden uit deze periode wel aan landbouw gerelateerde sporen (greppels, hopstaken, e.d.) aanwezig kunnen zijn.

³⁷ CHW 2012.

³⁸ CHW 2012, KICH 2012.

3 Inventariserend veldonderzoek

3.1 Werkwijze

Het inventariserend veldonderzoek is uitgevoerd op basis van de resultaten van het bureauonderzoek. Hierbij is de tijdens het bureauonderzoek opgestelde archeologische verwachting in het veld getoetst. Bij het inventariserend veldonderzoek (verkennde fase) is het plangebied Schoolstraat/Wijboscheweg te Schijndel onderzocht op de geomorfologische, geologische en bodemkundige karakteristieken. Ook geeft het booronderzoek informatie over het intact zijn van de bodem en daarmee informatie over de gaafheid van een eventuele archeologische vindplaats. Er zijn vijf boringen verricht met een Edelmanboor met een diameter van 7 cm. Gezien de beperkte omvang van het plangebied en de aanwezige bebouwing en verharding, konden de boringen niet in een regelmatig verspringend grid worden gezet en zijn de boringen zo goed mogelijk verspreid over het beoorebare gebied. De locaties van de boringen zijn ingemeten met behulp van meetlinten. De hoogteligging ten opzichte van NAP is uit het Actueel Hoogtebestand Nederland gehaald.³⁹ De boringen zijn uitgevoerd tot minimaal 25 cm in de onverstoorte C-horizont oftewel maximaal 200 cm –mv.

Hoewel het verkennde onderzoek niet specifiek is gericht op het opsporen van archeologische indicatoren is wel op de aanwezigheid daarvan gelet. De bodemlagen zijn handmatig verbreekt en geïnspecteerd op de aanwezigheid van archeologische indicatoren. Archeologische indicatoren (bv. aardewerk, huttenleem, vuursteen, metaal, houtskool en al dan niet verbrand bot) kunnen een aanwijzing zijn voor de aanwezigheid van een archeologische vindplaats ter plaatse of in de nabijheid van de boring met indicator. De bodemlagen zijn lithologisch⁴⁰ en bodemkundig⁴¹ beschreven.

Het veldonderzoek heeft plaatsgevonden op 21 november 2012. In navolgende paragrafen worden de resultaten van het veldonderzoek beschreven. De locaties van de boringen staan weergegeven op de boorpuntenkaart (figuur 3.1). De maaiveldhoogte (in meters t.o.v. NAP) is per boring vermeld in de boorstaten (bijlage 2).

³⁹ AHN 2012.

⁴⁰ NEN 1989.

⁴¹ De Bakker en Schelling 1989.

Figuur 3.1 Boorpuntenkaart

3.2 Veldwaarnemingen

Het plangebied was ten tijde van het veldonderzoek grotendeels bebouwd en verhard. In het noordelijke deel van het plangebied bevond zich een woonhuis omgeven door een tuin (zie figuur 3.2). Door de aanwezige bebouwing, verharding en de begroeiing in de tuin waren aan het maaiveld geen aanwijzingen zichtbaar die zouden kunnen duiden op de aanwezigheid van archeologische resten in de bodem. Doordat het reliëf sterk aangepast is aan het gebruik van het perceel, konden hier ook geen aanwijzingen voor eventuele archeologische vindplaatsen uit worden afgeleid.

Figuur 3.2 Zicht op het plangebied.

3.3 Verkennend booronderzoek

3.3.1 Lithologie en bodemopbouw

De bodemopbouw in het plangebied wordt gekenmerkt door een 70 à 90 cm dikke, zwak tot matig humeuze, donker(bruin)grijze humeuze bovengrond (Aa-horizont), die is geïnterpreteerd als een esdek. Direct hieronder werd in het noordelijke deel van het plangebied, dat de hoogste ligging (9,2 à 9,46 m +NAP) heeft, de C-horizont aangetroffen, die bestond uit (donker)grijsgeel, zwak siltig, matig fijn dekzand met oxidatievlekken. In boring 4 was de top van de C-horizont verploegd (A/C-horizont).

In het centrale deel van het plangebied (boring 3; 9,11 m +NAP) werd onder het esdek een 15 cm dikke donkerroodbruine Bhs-horizont aangetroffen, die via een 30 cm dikke bruingle BC-horizont overging in de C-horizont. De C-horizont bestond ter hoogte van deze boring uit een 15 cm dikke laag grijze, zwak zandige leem met zandige lagen (fluvioperiglaciale afzettingen).

In zuidelijke richting loopt het terrein verder af (8,78 à 8,87 m +NAP). In dit deel van het plangebied werd onder de bestrating een 32 à 42 cm dikke laag stabilisatiezand (matig siltig, matig fijn zand) aangetroffen. Hieronder bevond zich ter hoogte van boring 1 een 75 cm dikke laag zwart gevlekt, zwak humeus, bruingrijs, matig siltig matig fijn zand met bijmenging van plantenresten en baksteenfragmenten. In boring 2, die dicht langs de Schoolstraat is gezet, werd eveneens een pakket vlekkelig, zwak humeus, bruingrijs, matig tot sterk siltig, matig fijn zand aangetroffen, dat echter veel dikker (130 cm) was. In beide boringen werd onder het humeuze pakket grijs, sterk siltig matig fijn zand met plaatselijk leemlagen aangetroffen. Deze afzettingen zijn geïnterpreteerd als fluvioperiglaciale afzettingen.

3.3.2 Archeologische indicatoren

Bij controle van het opgeboorde materiaal zijn uitsluitende niet determineerbare antropogeen materiaal, zoals baksteenfragmenten en geen archeologische indicatoren aangetroffen. Dit was gezien de gebruikte boorstrategie en de zeer lage vondstdichtheid van te verwachte archeologische vindplaatsen⁴² ook niet te verwachten.

⁴² Tol, Verhagen en Verbruggen 2006.

3.3.2 Bodemkundige en archeologische interpretatie

Uit de boringen blijkt dat zich het plangebied ligt op de overgang van een dekzandrug (boringen 3 t/m 5) naar een lager gelegen vlakte waar fluvioperiglaciale afzettingen aan het oppervlakte komen. Op de dekzandrug heeft zich oorspronkelijk een veldpodzolprofiel ontwikkeld. Op de hogere delen van de dekzandrug is het podzolprofiel door egalisatie en verploeging voorafgaand aan de vorming van het esdek afgetopt, waardoor het esdek zich hier direct op de C-horizont bevindt. Op de flank van de dekzandrug is het oorspronkelijke podzolprofiel bewaard gebleven. In het zuidelijke deel is, gezien de gereduceerde ondergrond, niet of nauwelijks een podzolprofiel aanwezig geweest. Langs de zuidoostgrens van het plangebied heeft bovendien een waterloop gestroomd, die vermoedelijk in de tweede helft van de negentiende eeuw, bij het rechte trekken van de huidige Schoolstraat, is gedempt. Als gevolg hiervan is ter hoogte van boring 1 en 2 de humeuze bovengrond zwart gevlekt, bevat de laag plantenresten en is de laag dikker (boring 2). De bodem is in het gehele plangebied te interpreteren als een hoge zwarte enkeerdgrond.

De resultaten van het booronderzoek bevestigen de archeologische verwachting uit het bureauonderzoek. Het plangebied ligt op een landschappelijke gradiënt, waar vanaf de late middeleeuwen een esdek is ontstaan. Als gevolg van egalisatie en verploeging is de bodem in het hoogste deel van de dekzandrug afgetopt. Ervaring uit andere gebieden in dezelfde context leert dat dit het archeologisch sporenniveau echter vaak nog goed bewaard aanwezig is. Het plangebied behoudt derhalve een hoge archeologische verwachting voor archeologische resten uit het neolithicum tot en met de late middeleeuwen (nederzettingsresten) en een lage tot middelhoge verwachting voor vuursteenvindplaatsen uit de steentijd. Het zuidelijke deel van het plangebied zal te nat zijn geweest voor daadwerkelijke bewoning. Hier zouden echter nog wel resten van nederzettings-nabije context kunnen voorkomen. Voor de nieuwe tijd geldt een lage verwachting voor nederzettingsresten.

4 Conclusie en aanbevelingen

Hieronder volgt de beantwoording van de onderzoeksvragen zoals gesteld in het Plan van Aanpak⁴³:

Zijn binnen het plangebied bekende archeologische waarden aanwezig? Zo ja, zijn er gegevens bekend over de omvang, ligging, aard en datering hiervan?

Tot op heden zijn binnen het plangebied geen archeologische waarden bekend.

Wat is de verwachte bodemopbouw in het gebied en zijn er gegevens bekend over bodemversturende ingrepen in het verleden binnen het plangebied?

In het plangebied wordt een hoge zwarte enkeerdgrond verwacht. Het plangebied ligt naar verwachting op de rand van een dekzandrug die in zuidelijke richting afhelt naar een lokale depressie. Gezien de ligging in een intensief gebruikt akkergebied in een dorpsgebied is de verwachting dat het oorspronkelijke bodemprofiel in meer of mindere mate verstoord zal zijn.

Wat is de specifieke archeologische verwachting voor het gebied?

Op basis van de resultaten van het bureauonderzoek wordt aan het plangebied een hoge verwachting toegekend voor archeologische waarden (nederzettingsresten) uit het neolithicum tot en met de late middeleeuwen en een lage verwachting uit de nieuwe tijd. Voor de steentijd geldt een lage tot middelhoge verwachting.

Hoe is de bodemopbouw en is deze nog intact?

Bij booronderzoek werd een 70 tot 100 cm dik esdek aangetroffen met daaronder in het hoogste deel direct de C-horizont en op de flanken een veldpodzolprofiel. Het zuidelijke deel bevindt zich in een depressie waar lange tijd een waterloop door heen heeft gestroomd, die in de negentiende eeuw is gedempt. De humeuze bovengrond is hier derhalve dikker (tot 130 cm).

Zijn in het plangebied archeologische resten aanwezig? Zo ja, wat is de aard en datering van deze resten en wat is de verspreiding hiervan?

Er werden geen archeologische resten aangetroffen. Dit werd gezien de gebruikte veldmethode (verkennend booronderzoek) ook niet verwacht.

In hoeverre worden archeologische resten bedreigd en is vervolgonderzoek nodig en zo ja, in welke vorm?

Het veldonderzoek heeft de archeologische verwachting uit het bureauonderzoek bevestigd. Derhalve behoudt het plangebied een hoge verwachting voor het neolithicum tot en met de late middeleeuwen (nederzettingsresten) en een lage tot middelhoge verwachting voor vuursteenvindplaatsen uit de steentijd. Voor de nieuwe tijd geldt een lage verwachting voor nederzettingsresten.

⁴³ Bergman & Merlidis 2012.

Volgens de huidige plannen zal de nieuwbouw op (schroef)palen worden gebouwd, waardoor het totale verstoringsoppervlak dat diep verstoord zal worden volgens de huidige plannen beperkt zal blijven (circa 1,7 % van het totale oppervlak van de bouwputten). De bouwputten zullen echter ook tot 50 à 80 cm –mv worden uitgegraven. Daarnaast kan het archeologisch sporenniveau ook door de aanleg van kabels en leidingen, latere aanbouwen, vijvers e.d. verstoord raken. Bovendien heeft het overbouwen van eventueel aanwezige archeologische vindplaatsen niet alleen directe gevolgen voor de archeologische waarden; het terrein is niet meer toegankelijk voor onderzoek gedurende de levensduur van het bouwwerk en ook bij de, onvermijdelijke, toekomstige sloopwerkzaamheden van de nieuwbouw kan het bodemarchief alsnog ingrijpend verstoord raken. Om een afweging te kunnen maken of de geplande bouwwerkzaamheden schadelijk zijn voor een eventueel aanwezige archeologische vindplaats, is meer informatie nodig over de daadwerkelijke aanwezigheid en aard van een archeologische vindplaats.⁴⁴

Derhalve wordt geadviseerd om bij bodemverstoringen dieper dan 40 cm een vervolgonderzoek in de vorm van proefsleuven uit te voeren om inzicht te krijgen in de aan- of afwezigheid, de aard, de omvang, de datering, de gaafheid, de conservering en de inhoudelijke kwaliteit van de archeologische waarden. Nederzettingssporen worden met name in het noordelijke deel van het plangebied verwacht. Het zuidelijke deel van het plangebied zal te nat zijn geweest voor daadwerkelijke bewoning. Hier zouden echter nog wel resten van nederzettingen nabije context kunnen voorkomen. Voorafgaand aan het proefsleuvenonderzoek dienen de eisen waaraan het onderzoek moet voldoen, te worden vastgelegd in een Programma van Eisen. Gezien het grote huidige bebouwde oppervlak wordt geadviseerd om de bestaande opstallen voorafgaand aan het proefsleuvenonderzoek (uitsluitend) bovengronds te slopen.

Bovenstaand advies is beoordeeld door de bevoegde overheid (gemeente Schijndel).⁴⁵ In de beoordeling wordt gesteld dat de hoge archeologische verwachting voor de periode neolithicum - late middeleeuwen niet uniform moet zijn. Daarnaast wordt gesteld dat de bufferzone 20 cm tussen verstoring en potentieel archeologisch niveau mag bedragen. De top van het potentieel archeologisch niveau kan verwacht worden vanaf circa 80 cm –mv (boring 3). In dit geval mag dus niet dieper gegraven worden dan 60 cm –mv. Dit geldt voor het noordelijke deel. Ten zuiden van boring 2 hoeft geen archeologisch vervolgonderzoek uitgevoerd te worden.⁴⁶

De gemeente Schijndel zal tot een definitief selectieadvies komen na beoordeling van bovenstaande gegevens.

⁴⁴ Huisman *et al.* 2011.

⁴⁵ Selectieadvies archeologische monumentenzorg, gemeente Schijndel. Plangebied Schoolstraat-Wijboscheweg te Wijbosch. Opgesteld door S. Molenaar, senior archeoloog d.d. 8 januari 2013 en aanvullende e-mail 29 januari 2013.

⁴⁶ In overleg met S. Molenaar.

5

Geraadpleegde bronnen

Bakker, H. de & J. Schelling, 1989. *Systeem van bodemclassificatie voor Nederland. De hogere niveaus*. Staring Centrum, Wageningen.

Barends et al., 2010. *Het Nederlandse landschap. Een historisch-geografische benadering*. Uitgeverij Matrijs, Utrecht.

Beijers, H. (red.), 2003. *Het Schijndelse landschap. Cultuurhistorische notities rondom bodemarchief, landschapsontwikkelingen en historische perceelsnamen*. Heemkundekring en gemeente Schijndel.

Benerik, G.M.H. & H.H.J. Uleners, 2009. *Archeologisch Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek door middel van grondboringen Plangebied Dorpscentrum Wijbosch, Wijbosch, gemeente Schijndel*. SOB Research.

Berendsen, H.J.A., 2004. *De vorming van het land. Inleiding in de geologie en de geomorfologie. (Fysische geografie van Nederland)*. Assen: Koninklijke Van Gorcum.

Bergman, W. & T. Merlidis, 2012. *Onderzoeksvoorstel – Plan van Aanpak Bureauonderzoek en Inventariserend veldonderzoek (verkennende fase) plangebied Schoolstraat/Wijboscheweg te Schijndel*. BAAC bv, 's-Hertogenbosch.

Bisschops, J.H., J.P. Broertjes & W. Dobma, 1985. *Toelichtingen bij de geologische kaart van Nederland 1:50.000. Blad Eindhoven West (51W)*. Rijks Geologische Dienst, Haarlem.

Buitenhuis, A. et al., 1991. *Geomorfologische gesteldheid van Midden en Oost Noord-Brabant. Rapport 121*. Staring Centrum, Wageningen.

Damoiseaux, J.H., 1982. *Bodemkaart van Nederland. Schaal 1:50.000. Toelichting bij kaartblad 49 Oost Bergen op Zoom*. Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.

Gerritsen, F. en E. Rensink (red.), 2004. *Beekdallandschappen in archeologisch perspectief. Een kwestie van onderzoek en monumentenzorg*. Nederlandse Archeologische Rapporten 28. ROB, Amersfoort.

Huisman, D.J. et al. 2011. *De invloed van bouwwerkzaamheden op archeologische vindplaatsen*. Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Amersfoort.

Lankelma, 2011. *Rapport resultaten grondonderzoek. Locatie aan de Schoolstraat/Wijboscheweg te Schijndel*. Lankelma Geotechniek Zuid B.V., Oirschot.

NEN, 1989. *Classificatie van onverharde grondmonsters*. NEN 5104. Nederlands Centrum van Normalisatie, Delft.

SIKB, 2010. *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, versie 3.2*. Structuur Kwaliteitsborging Bodembeheer (SIKB), Gouda.

Spek, T., 2004. *Het Drentse esdorpenlandschap. Een historisch geografische studie*. Matrijs, Utrecht.

Teunissen van Manen, T.C., 1985. *Bodemkaart van Nederland 1:50.000. Toelichting bij de kaartbladen 50 Oost Tilburg en 51 West Eindhoven*. Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.

Theuws, F., A. Verhoeven & H.H. van Regteren Altena, 1988. Medieval Settlement at Dommelen. In: *Berichten van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek*. Jaargang 38, Amersfoort; ROB.

Tol, A.J., & J.W.H.P. Verhagen & M. Verbruggen, 2006. *Leidraad inventariserend veldonderzoek. Deel: karterend booronderzoek*.

Voeten, D.F.A.E., 2012. *Gemeente Schijndel. Plangebied Schoolstraat te Wijbosch. BAAC rapport V-11.0411*. BAAC bv, 's-Hertogenbosch.

Geraadpleegde kaarten

AHN. *Actueel Hoogtebestand Nederland*. Verkregen via www.ahn.nl, 21 november 2012.

ANWB, 2004. *Topografische atlas Noord-Brabant 1:25.000*. ANWB, Den Haag

Archeologische Waardenkaart Schijndel, gemeente Schijndel.

Bonneblad, kaartblad 609 Veghel, 1899, 1916 en 1928. Te raadplegen via <http://watwaswaar.nl>.

Caspers, T. & H. Stam, 2008. *Historische topografische Atlas Noord-Brabant ±1836-1843 schaal 1:25.000*. Uitgeverij Nieuwland, Tilburg.

CHW, *Cultuurhistorische Waardenkaart 2010*, provincie Noord-Brabant, <http://www.brabant.nl/kaarten/culturele-kaarten/cultuurhistorische-waardenkaart-2012.aspx>, 21 november 2012.

Dienst van het kadaster en de openbare registers, 2012. Apeldoorn.

Geologische overzichtskaart van Nederland, 2010. NITG-TNO. Te raadplegen via <http://www.dinoloket.nl/>.

Geomorfologische kaart van Nederland 1:50.000. Kaartblad 45 's-Hertogenbosch. 1983. Stichting voor Bodemkartering / Rijks Geologische Dienst, Wageningen/Haarlem.

Kadasterkaart (minuutplan en OAT), 1811-1832. Kaartblad Schijndel, sectie D Het Dorp, blad 3, te raadplegen via <http://watwaswaar.nl>.

Ontgroningen 1950-1998. 2007. Provincie Noord-Brabant.

Topografische kaart van Nederland 1:25.000. 45G, 1956, 1967, 1978 en 1988. Te raadplegen via <http://watwaswaar.nl>.

Topografische karte der Niederlande 1:50.000. 45 Ost. 's-Hertogenbosch. Vierlingsbeek, 1942 en 1951. In: B.C. de Pater & B. Schoenmaker e.a., 2005. *Grote Atlas van Nederland 1930-1950*. Nederlands Instituut voor Militaire Historie/ Atlas Maior/ KNAG, Den Haag/Zierikzee/ Utrecht.

Weijer, J.F. van de, 1756. *Uittreksel uit de tiendkaart van Schijndel: Het Wijbosch*. Te raadplegen via <http://www.archieven.nl>.

Geraadpleegde websites

ARCHIS II, archeologisch registratie- en informatiesysteem van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, <http://archis2.archis.nl>, 21 november 2012.

Bing Maps Nederland, <http://www.bing.com/maps/>, 21 november 2012.

Bodemloket, <http://www.bodemloket.nl>, 21 november 2012.

KICH, *KennisInfrastructuur CultuurHistorie*, <http://www.kich.nl>, 21 november 2012.

Overige bronnen

Built by Brekel, mondelinge mededeling dhr. G. van Brekel, 22 november 2012.

Deux architecten, 2012. *Nieuwbouw 15 woningen aan de Wijboscheweg/ Schoolstraat te Schijndel*. 2-10-2012.

Heemkundekring Schijndel, schriftelijke mededeling dhr. G. van Kaathoven, 16 november 2012.

Bijlage 1

Overzicht van geologische en archeologische tijdvakken

Overzicht geologische en archeologische tijdvakken

Ouderdom in jaren	Chronostratigrafie						MIS	Lithostratigrafie					
11.755 12.745 13.675 14.025 15.700 29.000 50.000 75.000 115.000 130.000 370.000 410.000 475.000 850.000 2.600.000	Kwartair	Laat	Holoceen				1	Formaties: Naaldwijk (marien), Nieuwkoop (veen), Echteld (fluviaal)		Formatie van Beegden			
			Pleistocene	Laat	Weichselien (ijstijd)	Laat-Weichselien (Laat-Glaciaal)	Late Dryas (koud)	2	Formatie van Kreftenheye				
							Allerød (warm)						
							Vroege Dryas (koud)						
							Bølling (warm)						
							Laat-Pleniglaciaal						
					Midden-Weichselien (Pleniglaciaal)	Midden-Pleniglaciaal	3						
						Vroeg-Pleniglaciaal	4						
						Vroeg-Weichselien (Vroeg-Glaciaal)	5a						
		5b											
		5c											
		5d											
		Eemien (warme periode)	5e	Eem Formatie									
		Midden	Midden	Saalien (ijstijd)				6				Formatie van Urk	Formatie van Drente
				Holsteinien (warme periode)				Formatie van Sterksel					
				Elsterien (ijstijd)									
				Cromerien (warme periode)									
			Vroeg	Vroeg	Pre-Cromerien								

Cal. jaren v/n Chr.	¹⁴ C jaren	Chronostratigrafie		Pollen zones	Vegetatie	Archeologische perioden			
1950	0	Laat	Subatlanticum koeler vochtiger	Vb2	Loofbos eik en hazelaar overheersen haagbeuk veel cultuurplanten rogge, boekweit, korenbloem	Nieuwe tijd			
-1500				Vb1		Middeleeuwen			
-450				Va		Romeinse tijd			
0		Midden	Subboreaal koeler droger	IVb	Loofbos eik en hazelaar overheersen beuk>1% invloed landbouw (granen)	IJzertijd			
-12				IVa		Bronstijd			
-800	815					Neolithicum			
-2000	2650	III	Loofbos eik, els en hazelaar overheersen in zuiden speelt linde een grote rol	Mesolithicum					
3755	5000								
-4900									
-5300		Vroeg	Boreaal warmer	II	den overheerst hazelaar, eik, iep, linde, es				
7020	8000								
-8240	9000								
-8800		Laat-Pleistoceen	Preboreaal warmer	I	eerst berk en later den overheersend	Laat-Paleolithicum			
11.755	10.150								
12.745	10.800								
13.675	11.800	Weichselien (ijstijd)	Laat-Weichselien (Laat-Glaciaal)	Late Dryas	LW III	parklandschap			
14.025	12.000			Allerød	LW II	dennen- en berkenbossen			
15.700	13.000			Vroege Dryas	LW I	open parklandschap			
-35.000				Bølling		open vegetatie met kruiden en berkenbomen			
75.000		Midden-Pleistoceen	Midden-Weichselien (Pleniglaciaal)			perioden met een poolwoestijn en perioden met een toendra	Midden-Paleolithicum		
115.000						Vroeg-Weichselien (Vroeg-Glaciaal)			perioden met bos en perioden met een subarctisch open landschap
130.000									Eemien (warme periode)
-300.000		Saalien (ijstijd)				Vroeg-Paleolithicum			

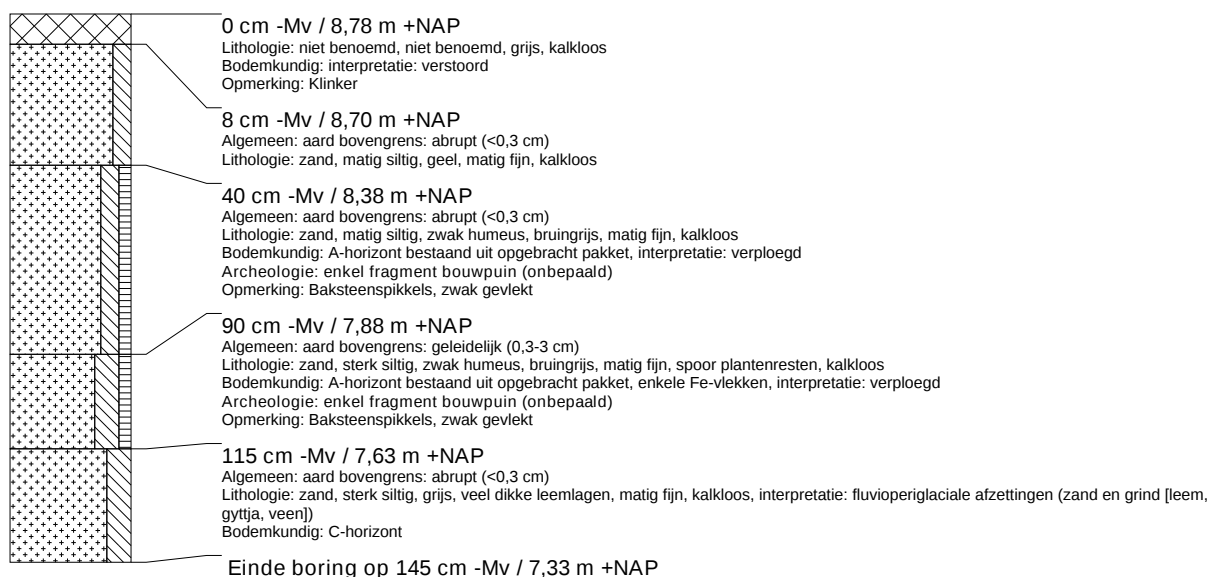
Chronostratigrafie voor Noordwest-Europa volgens Zagwijn (1974), Vandenberghe (1985) en De Mulder *et al.* (2003). Lithostratigrafie volgens De Mulder *et al.* (2003). Mariene isotoop stadium (MIS) volgens Bassinot *et al.* (1994). Atmosferische data volgens Stuiver *et al.* (1998). Zuurstofisotoop calibratie (OxCal) versie 3.9 Bronk Ramsey (2003), toegepast op het Laat-Weichselien en het Holoceen. Archeologische periode-indeling en ouderdom volgens de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB). Vegetatie bewerkt volgens Berendsen (2000). Pollenzones volgens P. Vos & P. Kiden (2005).

Bijlage 2

Boorbeschrijvingen

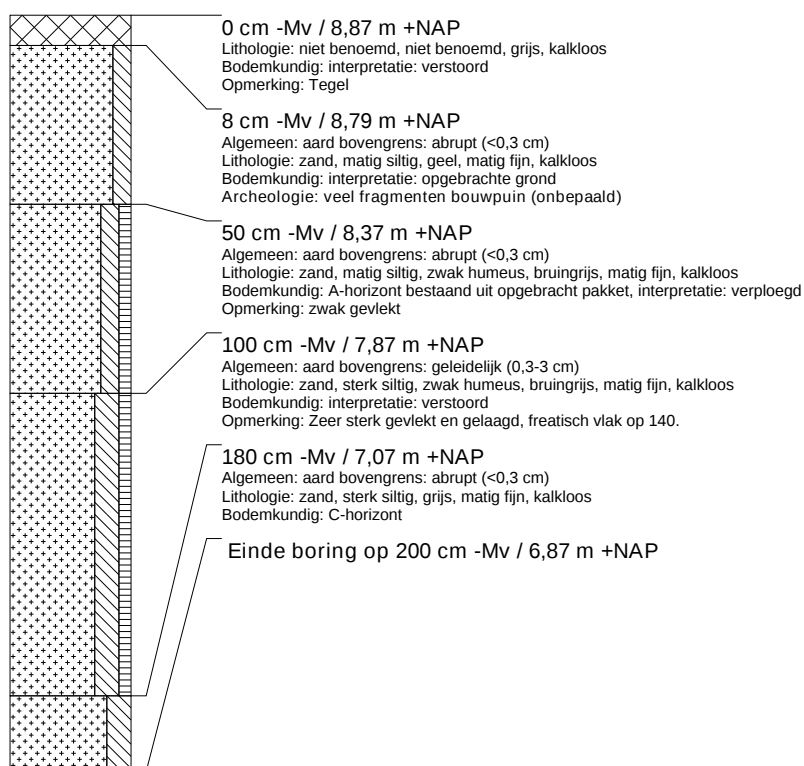
boring: 12415-1

beschrijver: WB, datum: 21-11-2012, X: 160.178, Y: 403.159, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, hoogte: 8,78, precisie hoogte: 1 dm, referentievlak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: AHN bestand, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: verhard, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Noord-Brabant, gemeente: Schijndel, plaatsnaam: Wijbosch, opdrachtgever: Built by Brekel, uitvoerder: BAAC bv

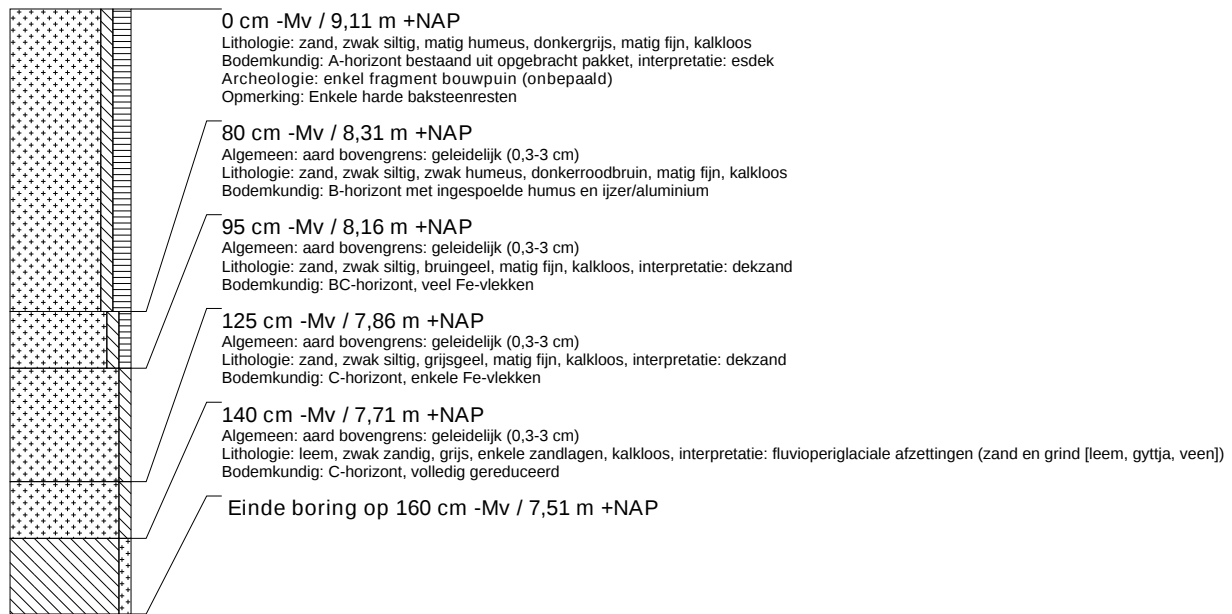
boring: 12415-2

beschrijver: WB, datum: 21-11-2012, X: 160.200, Y: 403.174, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, hoogte: 8,87, precisie hoogte: 1 dm, referentievlak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: AHN bestand, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: verhard, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Noord-Brabant, gemeente: Schijndel, plaatsnaam: Wijbosch, opdrachtgever: Built by Brekel, uitvoerder: BAAC bv

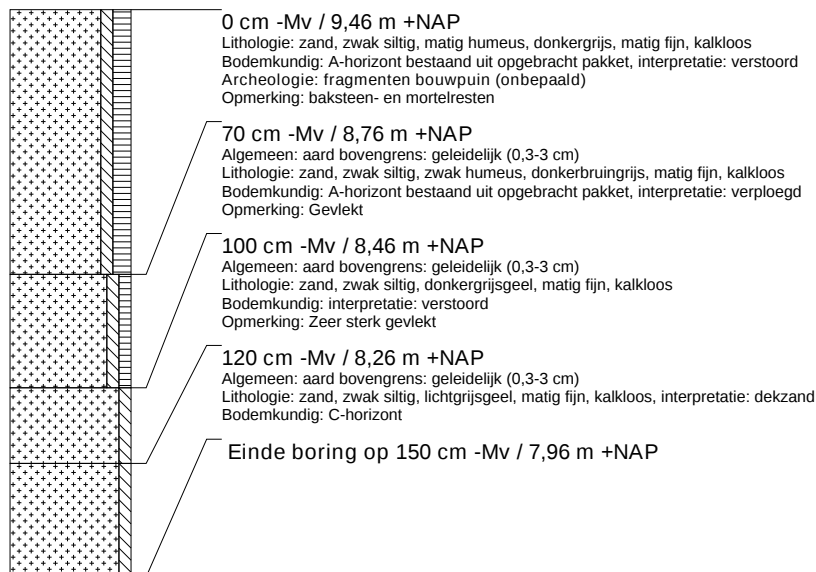
boring: 12415-3

beschrijver: WB, datum: 21-11-2012, X: 160.206, Y: 403.187, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, hoogte: 9,11, precisie hoogte: 1 dm, referentievlak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: AHN bestand, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: tuin, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Noord-Brabant, gemeente: Schijndel, plaatsnaam: Wijbosch, opdrachtgever: Built by Brekel, uitvoerder: BAAC bv

boring: 12415-4

beschrijver: WB, datum: 21-11-2012, X: 160.220, Y: 403.201, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, hoogte: 9,46, precisie hoogte: 1 dm, referentievlak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: AHN bestand, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: tuin, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Noord-Brabant, gemeente: Schijndel, plaatsnaam: Wijbosch, opdrachtgever: Built by Brekel, uitvoerder: BAAC bv

boring: 12415-5

beschrijver: WB, datum: 21-11-2012, X: 160.199, Y: 403.205, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, hoogte: 9,20, precisie hoogte: 1 dm, referentievlak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: AHN bestand, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: tuin, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Noord-Brabant, gemeente: Schijndel, plaatsnaam: Wijbosch, opdrachtgever: Built by Brekel, uitvoerder: BAAC bv

